

Projekt: Tvořivá škola, registrační číslo projektu CZ.1.07/1.4.00/21.3505
Příjemce: Základní škola Ruda nad Moravou, okres Šumperk, Sportovní 300, 789 63 Ruda nad Moravou

Zařazení materiálu:

Šablona: Inovace a zkvalitnění výuky v oblasti přírodních věd (V/2)

Předmět: Chemie 8. ročník

Sada: 2

Číslo DUM: EU-OPVK-PV-ZCH-72

Název materiálu: Chemické články

Autor materiálu: Pavel Polák

Anotace: Prezentace vytvořená v aplikaci Microsoft® PowerPoint 2010 za účelem zjednodušení práce vyučujícího a zvýšení názornosti výuky s využitím bohatých obrazových materiálů.

Metodický popis: Vyučující po spuštění prezentace může provádět výklad a zároveň vytvářet zápis. Výklad je doprovázen bohatým obrazovým materiálem. Informace a poznámky k jednotlivým obrázkům jsou uvedeny na snímcích 2 a 3.

Ověření materiálu ve výuce:

Datum ověření: 3. 1. 2013

Ověřující učitel: Pavel Polák

Třída: IX. A

Materiál je určen k bezplatnému používání pro potřeby výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další používání podléhá autorskému zákonu.

Tento výukový materiál vznikl v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Komentáře k použitým obrázkům:

Obrázek 1 **Luigi Galvani** (9. září 1737 – 4. prosince 1798) byl italský lékař (anatom, fyziolog) a fyzik. Narodil se a celý svůj život prožil v italské Boloni, kde také zemřel. Proslavil se hlavně svými pokusy s živočišnou elektřinou. Studoval technologii na boloňské univerzitě, poté přešel na medicínu. Byl úspěšným lékařem a od roku 1762 působil na této univerzitě jako profesor lékařství. Galvani byl průkopníkem moderního porodnictví. Byl prvním fyziologem, který zkoumal elektrické jevy při pohybech svalů. V roce 1771 (podle jiných zdrojů r. 1780) objevil, že svaly mrtvých žab se po zásahu jiskry statické elektřiny stahují. Později zjistil, že svaly se stahují i tehdy, když se jich dotýká bimetalickým obloukem. Tento fyziologický jev dostal název „galvanismus“. Galvani se domníval, že objevil zvláštní druh elektřiny - „živočišnou elektřinu“, elektrické fluidum, které nervy roznáší do svalů, přičemž svaly samotné tuto elektřinu i generují. Pro Galvaniho byla elektřina neoddelitelná od života, od živých tvorů. Alessandro Volta, Galvaniho současník a oponent, považoval takový vitalistický výklad za nesprávný. Vyslovil domněnku, že živočišná elektřina má fyzikální základ, že jejím zdrojem a příčinou je chemická reakce dvou kovů. Úsilí dokázat tuto svou koncepci přivedlo Voltu později k sestrojení prvního elektrického článku – Voltova sloupu, který generoval elektřinu prostřednictvím chemické reakce. Když v roce 1795 obsadila Napoleonova vojska Itálii, byl pro svůj nesouhlas s francouzskou okupací a odmítnutí přísahat na novou ústavu zbaven profesury a vyhnán z univerzity. Později mu bylo s přihlédnutím k jeho vědeckým zásluhám dovoleno opět působit na univerzitě. Velice krátce poté ale Galvani umírá v úplné bídě ve věku 61 let.

Obrázek 2 **Alessandro Giuseppe Antonio Anastasio Volta** (18. února 1745 Como, Milánské vévodství – 5. března 1827 Como, Království lombardsko-benátské) byl italský fyzik proslulý svými objevy v oboru elektřiny. Vynalezl například třecí elektriku, elektrický článek nebo kondenzátor. Narodil se jako sedmé a poslední dítě ve šlechtické rodině. Do sedmi let nemluvil, a proto mělo jeho okolí obavy, že je slabomyslný. Přesto zvládl vystudovat jezuitskou kolej a své zpoždění dohnat. Poté ale místo dráhy duchovního přestoupil na královský seminář. V té době se začal zajímat o výzkum elektřiny. Roku 1769 publikoval knihu O přitažlivé síle elektrického ohně a jevech s tím souvisejících, v níž zveřejnil hypotézu o souvislosti elektřiny a magnetismu. Přišel na ni ale už o šest let dříve, v pouhých 18 letech. V dalších letech sestavil a zdokonalil mnoho přístrojů pro své pokusy. Mezi tím se stačil stát ředitelem lycea a v roce 1774 profesorem fyziky na gymnáziu v Comu. V letech 1775–1780 zkoumal složení vzduchu a na základě pokusů formuluje hypotézu o jeho složení ze dvou různých plynů. V roce 1779 nastoupil na univerzitu v Pavii. Vrátil se tam opět k pokusům s elektřinou. Vynalezl kondenzátor a elektrometr, uvažoval o principech vzniku bouřek. V roce 1791 se dozvěděl o pokusech Luigi Galvaniho se žabími stehýnkami, jejichž svaly se stahují při dotyku kovovým skalpelem. Odhalil, že se nejedná o živočišnou elektřinu, ale o reakci kovů. V roce 1799 sestavil první elektrický článek – Voltův sloup. Sestavil také řadu kovů podle jejich elektrochemických potenciálů. V roce 1794 se oženil, měl tři syny. O svých výzkumech přednášel 20. března 1800 před Královskou společností v Londýně a 28. října 1801 v pařížském Institutu. Tam zaujal Napoleona Bonaparta, který jej podporoval, jmenoval hrabětem a roku 1809 italským senátorem. Ani poté, co byl Napoleon poražen, neupadl Volta v nemilost a až do roku 1819 byl ředitelem fakulty matematiky a fyziky univerzity v Pávii. Od roku 1823 byl po srdeční mrtvici prakticky hluchý a slepý. Je po něm pojmenována jednotka elektrického napětí Volt.

- Obrázek 3** Nákres Voltova sloupu, první elektrické baterie vynalezené roku 1799. Voltův sloup byl sestaven z 23 článků sestávajících z měděných a zinkových disků proložených vrstvami kůže napuštěné kyselinou. Sloup dával napětí až 36 V. Obrázek pochází z knihy Adolphe Ganot (1893) *Elementary Treatise on Physics: Experimental and Applied, 14th Ed.*, William Wood & Co., New York, p.795, fig.764.
- Obrázek 4** Schéma Voltova článku
- Obrázek 5** Schéma Danielova článku
- Obrázek 6** Monočlánky
- Obrázek 7** Rozebraný suchý článek
- Obrázek 8** Schéma suchého článku
- Obrázek 9** Vytečené a zkorodované články
- Obrázek 10** Typy alkalických baterií a článků. Na snímku se mluví o člancích. Proto je vhodné zeptat se žáků, jestli všechna zařízení na obrázku jsou články.
- Obrázek 11** NiMH LR6 AA akumulátory
- Obrázek 12** Li-ION akumulátory do digitální kamery SONY
- Obrázek 13** Olověná akumulátorová autobaterie

Chemické články

Chemické články

Chemické články jako zdroje stejnosměrného elektrického napětí jsou pro nás naprostou samozřejmostí. Komu ale vděčíme za jejich existenci?

Obr. 1

Luigi Galvani

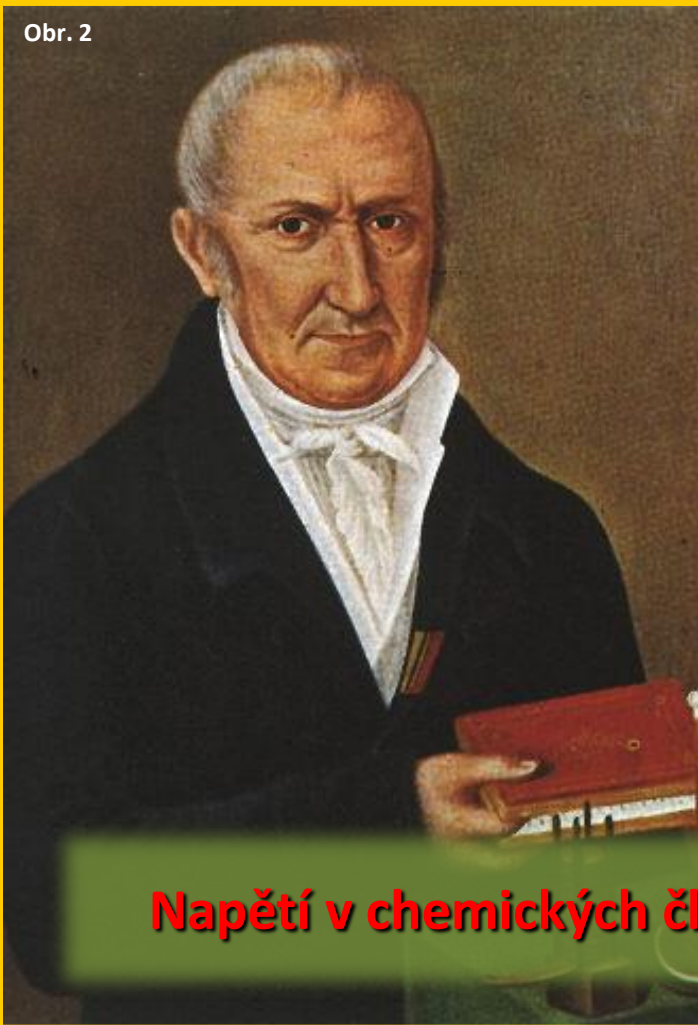
9. 9. 1737 – 4. 12. 1798

- V roce 1771 objevil, že svaly mrtvých žab se po zásahu statické elektřiny stahují.
- Později zjistil, že svaly se stahují i tehdy, když se jich dotýká bimetalickým obloukem.
- Tento jev dostal název „**galvanismus**“.
- Domníval se, že objevil zvláštní druh elektřiny - „**živočišnou elektřinu**“ - elektrické fluidum, které nervy roznášejí do svalů, přičemž svaly samotné tuto elektřinu i generují.
- Pro Galvaniho byla elektřina neoddělitelná od života, od živých tvorů.

Chemické články

Chemické články jako zdroje stejnosměrného elektrického napětí jsou pro nás naprostou samozřejmostí. Komu ale vděčíme za jejich existenci?

Obr. 2

Alessandro Volta

18. 2. 1745 – 5. 3. 1827

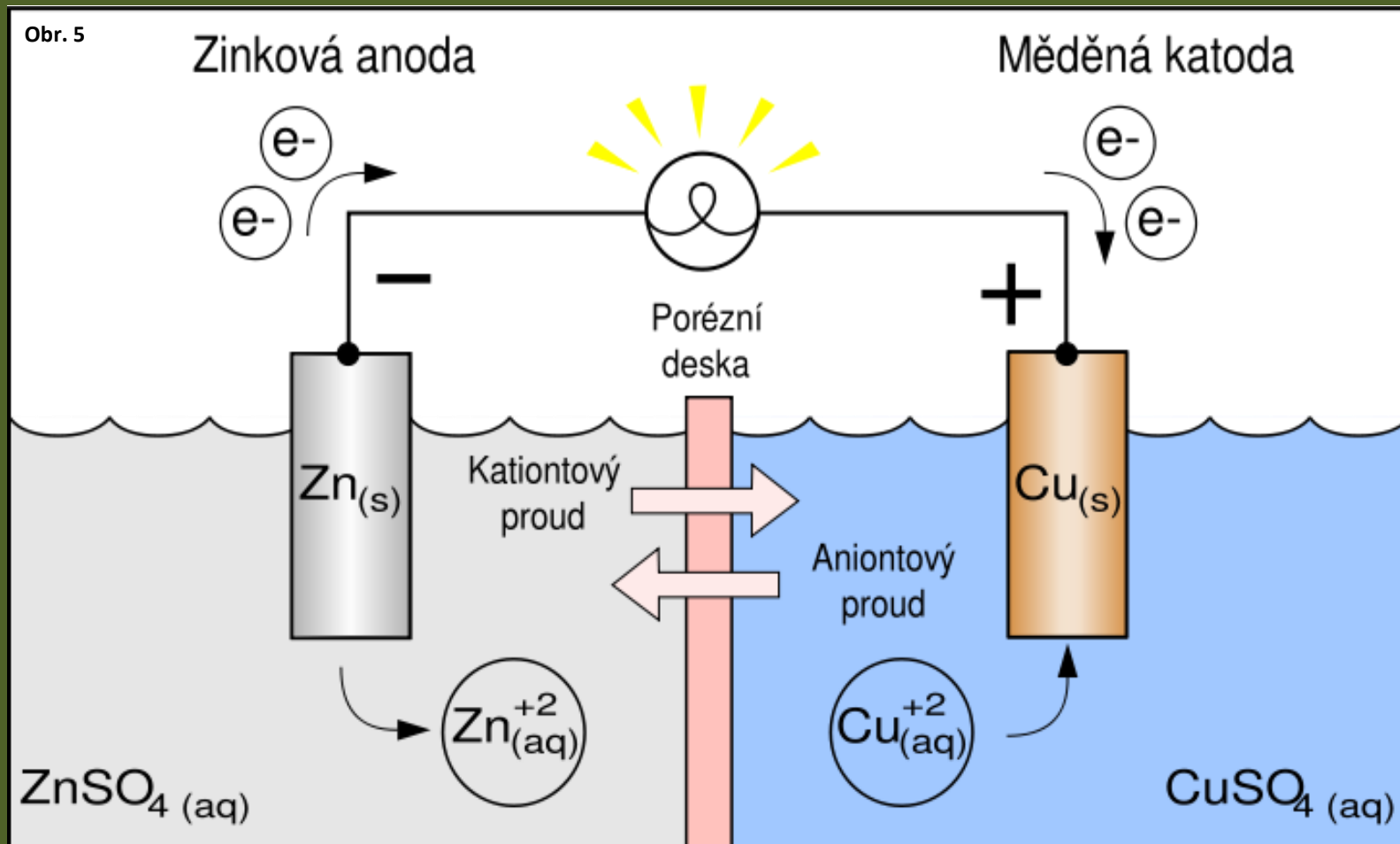
- V roce 1791 se dozvěděl o pokusech Luigi Galvaniho se žabími stehýnkami, jejichž svaly se stahují při dotyku kovovým skalpelem.
- Odhalil, že se nejedná o živočišnou elektrinu, ale o reakci kovů.
- Sestavil také řadu kovů podle jejich elektrochemických potenciálů.
- V roce 1799 sestrojil první elektrický článek - Voltův článek - a první baterii - Voltův sloup.

Napětí v chemických člancích vzniká redoxní chemickou reakcí.

Chemické články

DANIELŮV ČLÁNEK

Chemické články

Obr. 6

Chemické články

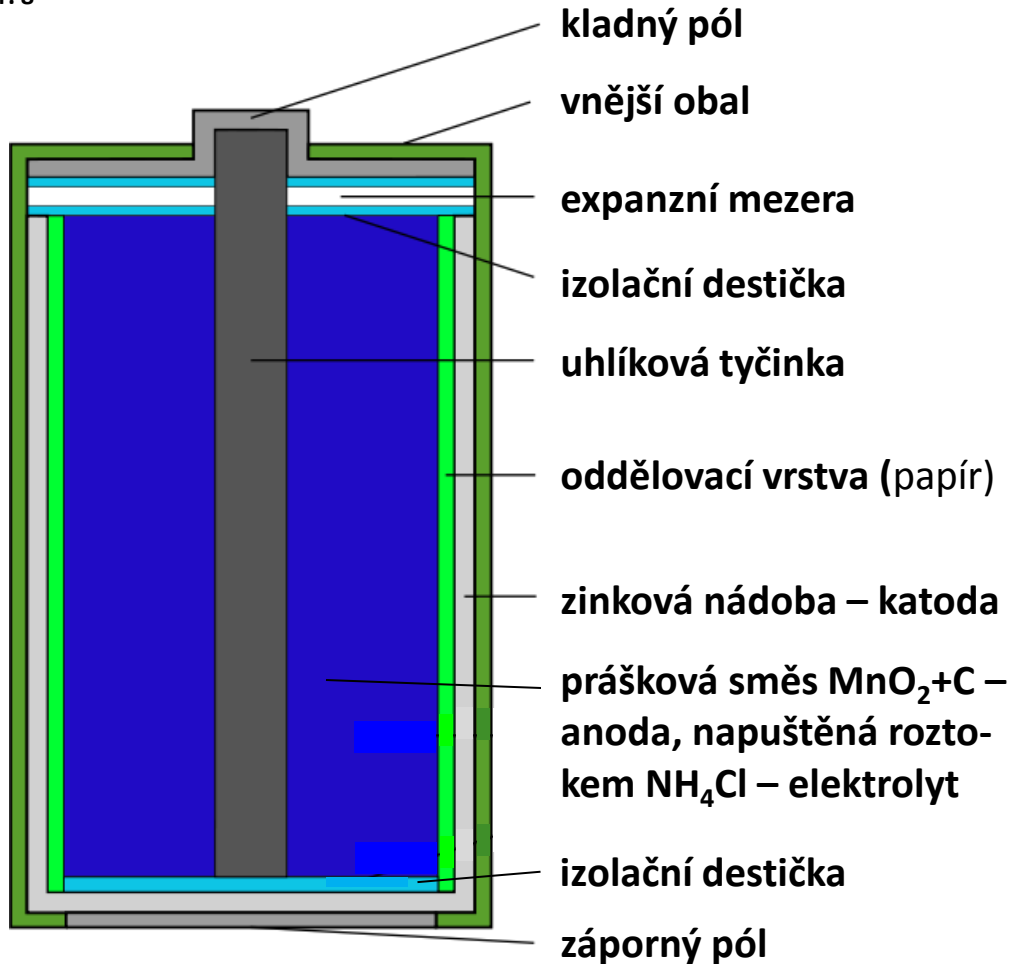
Obr. 7

Chemické články

SUCHÝ ČLÁNEK

Obr. 8

$$U = 1,5 \text{ V}$$

Chemické články

SUCHÝ ČLÁNEK

Obr. 9

Chemické články

ALKALICKÝ ČLÁNEK

Má větší životnost než suchý článek při stejném napětí 1,5 V.
Jsou nejrozšířenějším typem bateriových článků.

anoda – MnO_2 , katoda – Zn, elektrolyt – roztok KOH

Obr. 10

4,5V

D

C

AA

AAA

A23

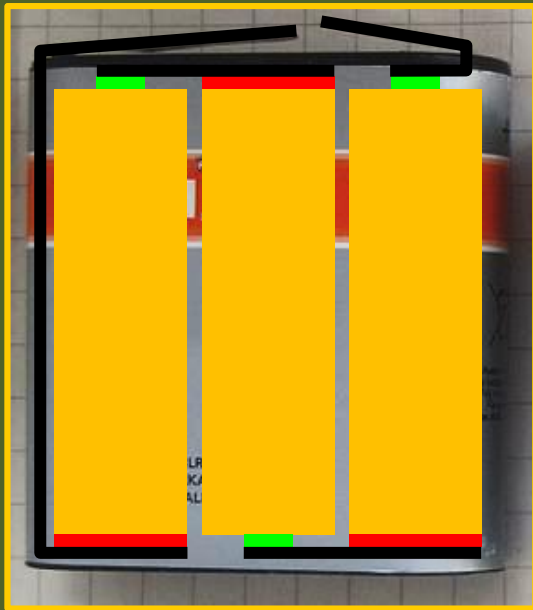
9V

AAAA

Chemické články

ALKALICKÉ BATERIE

baterie = více článků zapojených do série
(jejich napětí se sčítají)

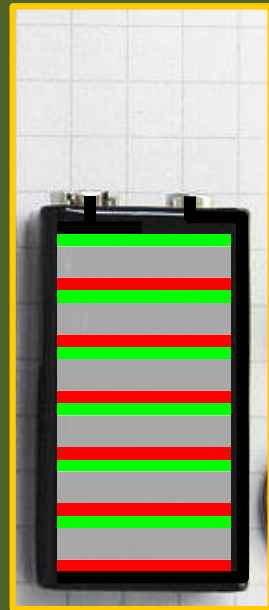
3 články
po 1,5 V

$$U = 4,5 \text{ V}$$

4,5V

6 článků
po 1,5 V

$$U = 9 \text{ V}$$

9V

Chemické články

AKUMULÁTOR

Článek, který lze dobít.

Připojením ke vnějšímu zdroji probíhá reakce obráceně.

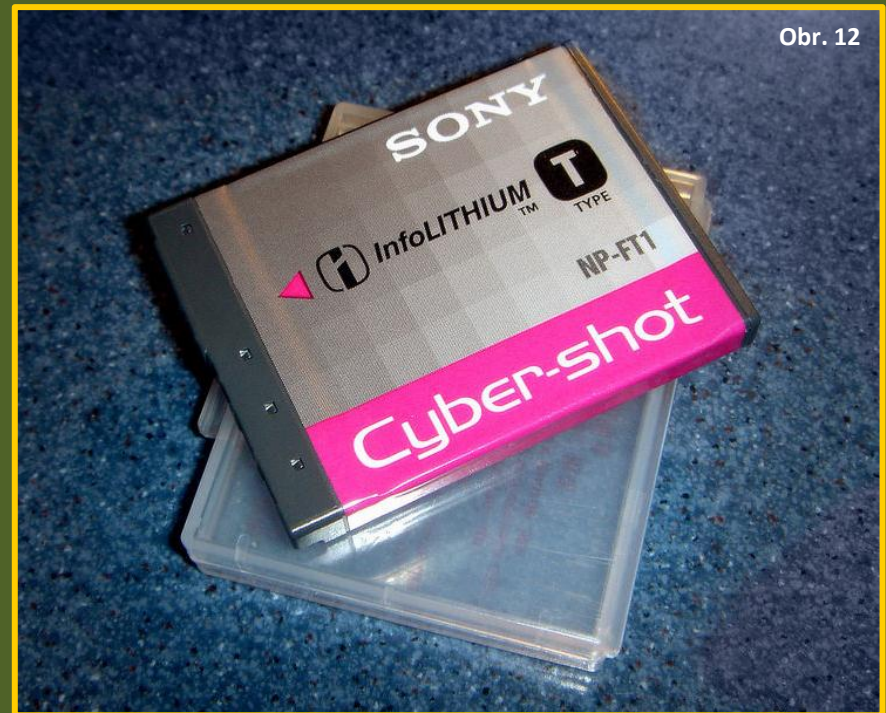
Obr. 11

NiCd
NiMH

$U = 1,2 \text{ V}$

Obr. 12

Li-ion
Li-pol

$U = 3,7 \text{ V}$

Chemické články

OLOVĚNÝ AKUMULÁTOR

Nejběžnější akumulátor v autobateriích

1 článek

$$U = 2 \text{ V}$$

Autobaterie =
= 6 článků

$$U = 12 \text{ V}$$

Obr. 13

Seznam použité literatury a pramenů:

- 1. zdroj** MACH, Josef, Mgr.; PLUCKOVÁ, Irena, Mgr., Phd.; ŠIBOR, Jiří, Mgr., Phd.. *CHEMIE pro 9. ročník: Úvod do obecné a organické chemie*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, s. r. o., 2011, ISBN 978-80-7289-282-2.
- 2. zdroj** <http://cs.wikipedia.org>

Seznam použitých obrázků a videí:

- Obrázek 1** NEZNÁMÝ. *wikipedie.cz* [online]. [cit. 1.1.2013]. Dostupný pod licencí volné dílo na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Luigi_Galvani,_oil-painting.jpg
- Obrázek 2** NEZNÁMÝ. *wikipedie.cz* [online]. [cit. 1.1.2013]. Dostupný pod licencí volné dílo na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Alessandro_Volta.jpeg
- Obrázek 3** GANOT, Adolphe. *wikipedie.cz* [online]. [cit. 1.1.2013]. Dostupný pod licencí volné dílo na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Voltaic_pile_battery.png
- Obrázek 4** PETER439. *wikipedie.cz* [online]. [cit. 1.1.2013]. Dostupný pod licencí volné dílo na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Voltaic_pile_sk.png
- Obrázek 5** MAXX. *wikipedie.cz* [online]. [cit. 1.1.2013]. Dostupný pod licencí volné dílo na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Galvanický_článek.svg
- Obrázek 6** JULO. *wikipedie.cz* [online]. [cit. 1.1.2013]. Dostupný pod licencí volné dílo na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:BateriaR14.jpg>
- Obrázek 7** LUKAS A, CZE. *wikipedie.cz* [online]. [cit. 1.1.2013]. Dostupný pod licencí volné dílo na WWW: http://chttp://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Disassembled_Zinc_Chloride_Cell.jpgs. http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Voltaic_pile_sk.png
- Obrázek 8** TYMPANUS. *wikimedia.org* [online]. [cit. 1.1.2013]. Dostupný pod licencí public domain na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Zinc-carbon-numbered.svg>
- Obrázek 9** LUKAS A, CZE. *wikipedie.cz* [online]. [cit. 1.1.2013]. Dostupný pod licencí volné dílo na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Leaked_zinc-carbon.jpg

- Obrázek 10** LEAD HOLDER. *wikimedia.org* [online]. [cit. 1.1.2013]. Dostupný pod licencí Creative Commons Uveďte autora-Zachovejte licenci 3.0 Unported (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.cs>) na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Batteries_comparison_4,5_D_C_AA_AAA_AAAA_A23_9V_CR2032_LR44_matchstick-1.jpeg
- Obrázek 11** FINKE, Marco. *wikipedie.cz* [online]. [cit. 1.1.2013]. Dostupný pod licencí volné dílo na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Akku_AA_LR6_Mignon.jpg
- Obrázek 12** TAKET. *wikipedie.cz* [online]. [cit. 1.1.2013]. Dostupný pod licencí volné dílo na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:NP-FT1_Li-ion.jpg
- Obrázek 13** NEMETH, Bela. *wikimedia.org* [online]. [cit. 1.1.2013]. Dostupný pod licencí Creative Commons Uveďte autora-Zachovejte licenci 3.0 Unported (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.cs>) na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Akumulator.jpg>

Objekty, použité k vytvoření sešitu, jsou součástí SW Activ Inspire, nebo pocházejí z veřejných knihoven obrázků (public domain) nebo jsou vlastní originální tvorbou autora.

Autor:

Pavel Polák
Základní škola Ruda nad Moravou, okres Šumperk
zsruda@zsruda.cz
leden 2013